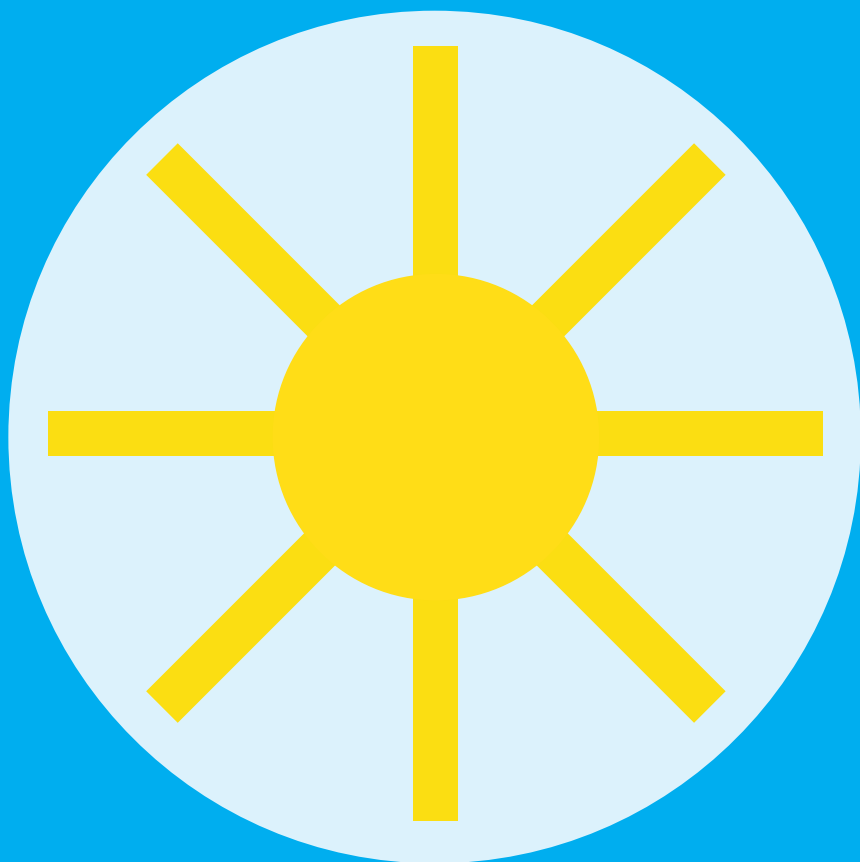

Stödmaterial

Barnrättsperspektivet inom socialtjänsten

– Barnkonventionen i socialtjänstens uppdrag

unicef | för alla barn

OM UNICEF och UNICEF Sverige

I mer än 190 länder och territorier finns FN:s barnfond UNICEF och gör allt som krävs för att barn ska överleva, utvecklas och nå sin fulla potential. UNICEF arbetar med att skydda och stå upp för barns rättigheter, i enlighet med barnkonventionen – med särskilt fokus på de barn som är i störst behov och som lever i svårtillgängliga miljöer.

UNICEF Sverige mobiliserar resurser och engagemang, sprider kunskap och påverkar beslutsfattare för att rättigheterna i barnkonventionen ska tillämpas på alla samhällsnivåer och att barn och ungas delaktighet ska genomsyra arbetet med barns rättigheter.

För barnen ger vi allt.

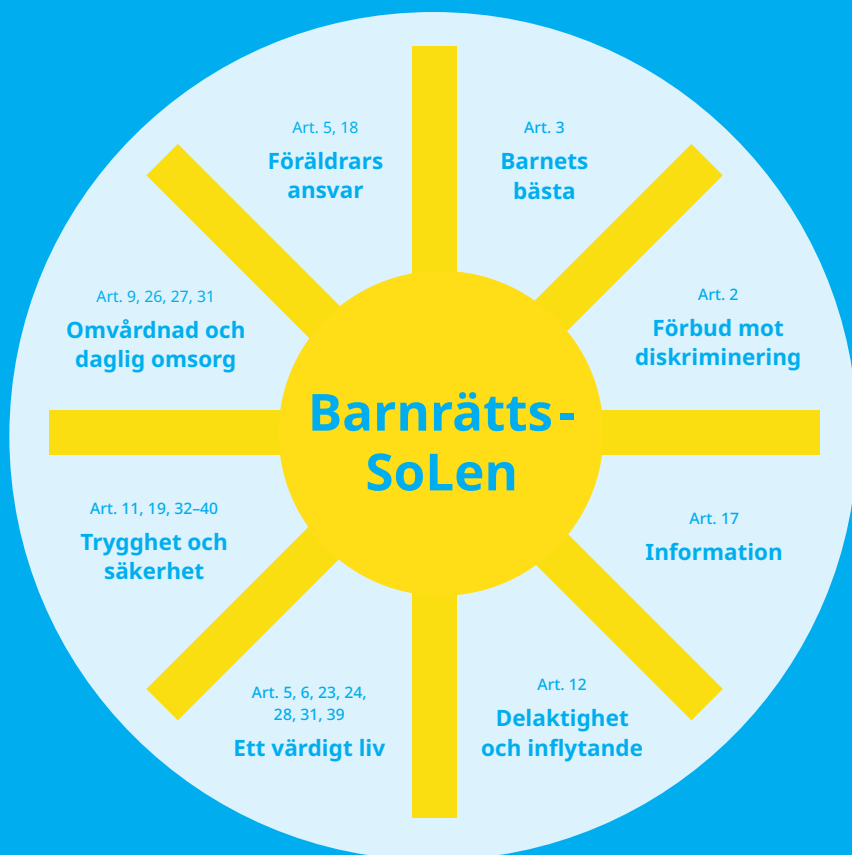
Författare och projektledare

Susann Swärd, VD och grundare, Rättighetsfokus

Projektledare

Louise Axelsson, barnrättsjurist

Imane Khatib, koordinator för barns delaktighet och inflytande

Innehåll

Förord.....	7
Introduktion till stödmaterialet	8
Barnrättsperspektivet i den nya socialtjänstlagen	10
BARNRÄTTSBASERAD SOCIALTJÄNST	
Barnrättsbaserad socialtjänst (art. 4 och 42).....	14
Principen om barnets bästa (art. 3)	16
Dokumentation som skyddar barnets privatliv (art. 16)	18
MER OM RÄTTIGHETERNA I BARNKONVENTIONEN	
Förbud mot diskriminering (art. 2)	22
Rätt till information (art. 17).....	24
Rätt till delaktighet och inflytande (art. 12).....	28
Rätt till ett värdigt liv (art. 5, 6, 13, 14, 15, 23, 24, 28, 29, 31, 39).....	34
Rätt till trygghet och säkerhet (art. 11, 19, 32-40)	40
FÖRÄLDRARS RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER	
Rätt till omvårdnad och daglig omsorg (art. 9, 26, 27 och 31).....	44
Föräldrars ansvar (art. 5 och 18)	47
DYNAMIKEN I BARNKONVENTIONEN	
Barnrättsvågen.....	50
Barnrättsprinciperna i tre olika situationer	54
När rättigheter står emot varandra	58
CHECKLISTA FÖR BARNRÄTTSPERSPEKTIVET	60

Förord

År 2026 är det 80 år sedan UNICEF grundades och fick i uppdrag av FN:s generalförsamling att, med utgångspunkt i barnkonventionen, skydda och stå upp för alla barns rätt till liv och utveckling samt alla barns rätt att nå sin fulla potential. Varje barn är unikt men rätten till en trygg barndom är universell.

Socialtjänsten har på många sätt en av samhällets viktigaste funktioner. Genom socialtjänsten får barn och unga det stöd, skydd och den trygghet de behöver. Bakom varje insats står en medarbetare som kan bli just den trygga vuxna som gör verklig skillnad i ett barns liv när det behövs som mest. Det är därför avgörande att socialtjänsten är rustad för att tillgodose alla barns lika tillgång till sina rättigheter. För att lyckas krävs kunskap, tid och resurser – såväl personella som finansiella.

Barnkonventionen blev svensk lag 2020 och 2025 trädde den nya socialtjänstlagen i kraft. Det ställer höga krav på barnrättsperspektivet inom socialtjänsten. Med det här materialet vill UNICEF Sverige ge socialtjänstens medarbetare konkreta verktyg, metoder och vägledning för att barnrättsperspektivet ska få verkligt genomslag i arbetet med och för barn och unga.

Att lyssna till och beakta det enskilda barnets åsikter är kärnan i att fatta beslut som är till barnets bästa. Barns rätt till delaktighet, att få komma till tals och bli lyssnad på, är även en av barnkonventionens fyra grundprinciper. Varje barn är expert på sitt eget liv och därför genom-syrar denna rättighet hela materialet.

Jag vill tillsammans med mina kollegor rikta ett särskilt varmt tack till vår referensgrupp, som med stort engagemang och gedigen yrkeskunskap har bidragit till arbetet: Amanda Nivan, Emma Perhamn, Karolina Rydbrant, Klara Westby och Shahram Shams. Era kloka synpunkter och löpande reflektioner har haft stor betydelse för framtagandet av ett stödmaterial som är förankrat i verkligheten och som lyfter och stärker arbetet med barns rättigheter inom socialtjänsten.

Pernilla Baralt
Generalsekreterare,
UNICEF Sverige

Introduktion till stödmaterialet

Detta är ett stödmaterial för dig som arbetar inom socialtjänsten, oavsett om du har arbetat många år eller precis har börjat. Barnrättsperspektivet är relevant inom alla delar i socialtjänsten; för dig som möter barn, för dig som stöttar hela familjen, för dig som främst arbetar med vuxna och för dig som utvecklar och fattar beslut om socialtjänstens arbete.

Den 1 juli 2025 trädde den nya socialtjänstlagen (SoL) i kraft och harmoniserades med barnkonventionen som blev svensk lag år 2020. Detta stödmaterial ersätter inte de handböcker som redan finns och som vägleder socialtjänstens arbete, som exempelvis Socialstyrelsens material. Stödmaterialet ska i stället ses som ett komplement till befintligt material för att, i linje med UNICEF Sveriges uppdrag, öka kunskapen om barnkonventionen och barns rättigheter i samhället.

Barnrättsperspektivet som presenteras i detta stödmaterial är i linje med socialtjänstlagen men är lika relevant för lagen om vård av unga (LVU), lagen om vård av missbrukare (LVM) samt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS). Centralt är det gemensamma barnrättsperspektivet som ska genomsyra alla relevanta delar av socialtjänstens arbete med barn och deras föräldrar, oavsett vilken speciallag som arbetet utgår ifrån.

Inledningsvis i materialet förklaras vad det innebär för socialtjänsten att arbeta på ett barnrättsbaserat sätt, bland annat genom att göra bedömningar av barnets bästa. Sedan följer ett avsnitt som berör barns rättigheter i kontakten med socialtjänsten. Därefter presenteras föräldrarnas ansvar i relation till barnets rättigheter. Sedan finns barnrättsvågen som förklarar dynamiken i ett barnrättsbaserat arbetssätt. I slutet kommer ett avsnitt som berör situationer när rättigheter kan stå mot varandra. Sist finns ett förslag på en checklista för barnrättsperspektivet.

Att socialtjänstlagen förtydligar barnets rättigheter och stärker barns rätt till delaktighet, information och tidiga insatser är inte detsamma som att dessa rättigheter automatiskt blir uppfyllda. Förebyggande arbete, tät uppföljning och tidiga insatser kräver budget, personal och kompetens. Om något av detta saknas kan det bli ett glapp mellan lagtext

och verklighet. Detta stödmaterial syftar därför till att tydliggöra barnrättsperspektivet när socialtjänstlagen ska omsättas i praktiken, så att barn verkligen ses som rättighetsbärare inom socialtjänsten.

I stödmaterialiet används begreppet "barn" på samma sätt som barnkonventionens definition i artikel 1: Ett barn är en människa under 18 år. Begreppet "föräldrar" används genomgående och avser biologiska föräldrar, vårdnadshavare och/eller huvudsakliga omsorgspersoner. Det är det enskilda barnets livssituation som avgör om vi utgår från barnets biologiska föräldrar, vårdnadshavare och/eller barnets huvudsakliga omsorgspersoner. Vissa föräldrar innehar alla dessa roller, andra innehar endast en av rollerna.

För att underlätta användandet av detta stödmaterial finns de nio förutsättningarna för barnets delaktighet, barnrättsvågen och checklistan för barnrättsperspektivet att ladda ner som separata dokument på UNICEF Sveriges hemsida (unicef.se). Där finns även översikter av barnrättsperspektivet kopplade till olika områden i den nya socialtjänstlagen.

Barnrättsperspektivet i den nya socialtjänstlagen

Med den nya socialtjänstlagen ställs högre krav på att socialtjänsten arbetar barnrättsbaserat. Nedan ser du en tabell som lyfter de mest centrala förändringarna.

Lagändring	Påverkan på barnets rättigheter
Vid alla åtgärder och beslut som rör barn ska vad som bedöms vara barnets bästa beaktas i första hand. Vid bedömningen av barnets bästa ska hänsyn tas till barnets åsikter. Om ett beslut eller en annan åtgärd rör vård- eller behandlingsinsatser för ett barn, ska det som är bäst för barnet vara avgörande. (3 kap. 1 §)	• Nytt tillägg är 'bedöms' som påvisar att det är en process att komma fram till vad som är barnets bästa – den information vi har samlat in behöver bedömas utifrån vad som är barnets bästa. • Även 'i första hand' har tillkommit. Det avser att en bedömning av barnets bästa ska göras innan ett beslut är fattat. Barnets bästa ska väga tungt i den sammantagna bedömningen.
Barnet ska kontinuerligt få relevant information vid en åtgärd som rör barnet. Informationen ska vara anpassad till barnets individuella behov och situation i fråga om ålder, mognad och individuella förutsättningar. Den som lämnar informationen ska så långt det är möjligt försäkra sig om att barnet har förstått informationen. (3 kap. 3 §)	• Bestämmelsen om barns rätt till information har fått tillägget att relevant information ska ges kontinuerligt och anpassas till barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar. • Lagen ställer krav på att den som lämnar information så långt det är möjligt ska försäkra sig om att barnet har förstått informationen. Det kan innebära att be barnet återberätta informationen.

Lagändring	Påverkan på barnets rättigheter
Ett barn ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. (3 kap. 2 §) Ett barn som har fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt denna lag. Ett barn som är yngre får höras i domstol, om barnet inte kan antas ta skada av det. (3 kap. 4 §)	• Socialtjänstlagen slår fast att en bedömning av barnets bästa inkluderar att inhämta barns åsikter. • Socialtjänsten ska ge barn möjlighet att föra fram sina åsikter och få sina åsikter beaktade i beslut som rör dem. • Barns rätt till information och delaktighet har blivit tydligare och mer systematiskt reglerad i lagen.
Insatser utan individuell behovsprövning (11 kap.)	• Lagen utvidgar möjligheterna till frivilliga insatser utan individuell behovsprövning. • Stöd ska kunna ges tidigare och enklare utan att barnets/familjens behov behöver utredas först. • Detta kan möjliggöra snabbare åtgärder när behov eller oro finns. • Förändringen medför en möjlighet för barn i utsatta situationer att inte utestängas från stödinsatser enbart för att de inte uppfyller vissa formaliakrav.
Socialnämnden ska arbeta för att de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. (22 kap. 9 §)	• Socialtjänsten ska arbeta för att placerade barn ges möjlighet till kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. • Det enskilda barnets önskemål och behov av kontakt ska vara avgörande.
En uppföljning ... ska avslutas senast sex månader från det att utredningen som gäller ett barns behov av skydd eller stöd har avslutats eller placeringen har upphört, eller när nämnden dessförinnan inleder en utredning (23 kap. 5 §)	• Tid för uppföljning av ett barns situation förlängs från två till sex månader. • Det ger större möjligheter att säkerställa hur insatser fungerar för barn, samt om insatserna behöver justeras för att bättra tillgodose barnets bästa.
Digital tillgänglighet och orosanmälningar (17 kap. 10 §)	• En förändring är att orsanamälningar blir digitalt sökbara, vilket kan förbättra möjligheten att upptäcka mönster och agera snabbare vid oro för barn.

Barnrättsbaserad

socialtjänst

Barnrättsbaserad socialtjänst

Synen på barn i Sverige har förändrats över tid och kan skilja sig från barnsynen i andra delar av världen. Det centrala i den svenska barnsynen är att **barn ses som rättighetsbärare som ska ges möjlighet att uttrycka sig och kunna påverka sitt liv och framtid.** Barnuppfostran ska bidra till att utveckla och skydda barn och får inte användas för att begränsa eller frånta dem deras rättigheter.

Barnsynen utgår ifrån att vuxna i möjligaste mån ska låta sig vägledas av det som bedöms vara barnets bästa och ha ett inkluderande perspektiv på barns olika förutsättningar. Samhället, inklusive socialtjänsten, ska sätta barn i centrum för samverkan, agera tidigt och förebyggande men också säkerställa deras rätt till skydd och omsorg.

Vi ska arbeta på ett barnrättsbaserat sätt utifrån lagkrav i barnkonventionen och socialtjänstlagen. Det innebär att alla som arbetar inom socialtjänsten är ansvariga för att **prioritera, respektera, skydda och säkerställa barns rättigheter** i sitt arbete. Arbetsrutiner, åtgärder och insatser ska inkludera ett barnrättsperspektiv. Barn är rättighetsbärare och det åligger oss att ta ansvar för att säkerställa deras rättigheter.

En grundförutsättning för en barnrättsbaserad socialtjänst är att alla som arbetar har **kunskap om barnets rättigheter** i barnkonventionen, socialtjänstlagen och annan relevant lagstiftning. Det är arbetsgivarens ansvar att socialtjänstens olika yrkesgrupper erbjuds systematisk och fortlöpande kompetensutveckling för att vi på ett rättssäkert sätt ska kunna omsätta barnets rättigheter konkret och praktiskt i alla delar av vårt uppdrag.

Frågor att ställa sig

- Vilken barnsyn har vi i vår verksamhet?
- Hur upplever barn vår barnsyn?
- Hur ser vi till att vi har den kompetens vi behöver för att kunna beakta barnrättsperspektivet i alla delar av vårt uppdrag?
- Hur säkerställer vi att barns perspektiv kompletterar vår egen barnrättskompetens och vårt eget barnrättsperspektiv?

Barnsyn

- Vår barnsyn handlar om hur vi ser på barns rättigheter i vår verksamhet.
- När vi ser barn som rättighetsbärare utgår vi från att de är kompetenta, vill och kan bidra med sina åsikter samt har rätt till goda förutsättningar för sin utveckling och skydd mot att fara illa.

Barnkompetens

- Vår barnkompetens består av den erfarenhet vi har från utbildningar och arbete med barn.
- Vi har även erfarenheter av att själv ha varit barn och kanske ha egna barn och barnbarn.
- Den samlade barnkompetensen är individuell och skiljer sig åt från kollega till kollega.

Barnperspektiv

- När vi tar ett barnperspektiv utgår vi ifrån vår samlade barnkompetens för att komma fram till vad som blir bäst för just det här barnet i den rådande situationen.
- Vårt barnperspektiv är en vuxengissning utifrån vår samlade barnkompetens och vuxenlogik.

Barnets perspektiv

- Barn har unika och självständiga synsätt och uppfattningar av sina behov och livssituationer. De bär på olika erfarenheter och kompetenser.
- Vi behöver beakta deras erfarenheter av tidigare stöd från socialtjänsten och inhämta deras åsikter kring den aktuella situationen på ett sätt som ger dem möjlighet att fritt kommunicera sina åsikter och funderingar, oavsett ålder och funktionsnedsättning.
- Vi ser hur vårt barnperspektiv stämmer överens med barnets perspektiv.

Barnrättsperspektiv

- Ett barnrättsperspektiv är ett mer objektivt perspektiv som utgår ifrån de rättigheter barn har.
- Barn har rätt till utveckling, välmående, skydd och ett värdigt liv. De har rätt till respekt, anpassat stöd, samt individanpassad information och delaktighet i beslut.
- Vi respekterar och arbetar utifrån barn som bärare av rättigheter som kan påverkas av våra beslut.

Principen om barnets bästa

Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Barnets bästa ska beaktas i *alla* åtgärder, även i beslut som rör föräldrar eller syskon och därför påverkar barnet indirekt.

Barnkonventionen kräver inte att principen om barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande, men att barnets bästa ska väga tungt när vi fattar beslut som rör barn.

Om det finns två eller flera alternativ, eller mer än en tolkning, ska den lösning som bäst tillgodoser barnets bästa väljas.

För att komma fram till vad som är barnets bästa behöver vi göra en bedömning av barnets livssituation inklusive de risk- och skyddsfaktorer som finns i barnets omgivning. En sådan värdering ska ta hänsyn till vad forskning, evidensbaserad kunskap, rådande praxis och vår beprövade erfarenhet anser är barnets bästa i liknande situationer. Barnets bästa är i första hand en professionell bedömning som inte får påverkas av föräldrarnas inställning eller socioekonomiska bakgrund.

Vi behöver vara uppmärksamma på att "föräldrarnas bästa" inte får företräde framför barnets bästa i analysen. Vi måste bedöma barnets bästa utifrån barnets faktiska behov av stöd och skydd. Det innebär att vi inte får begränsa oss på förhand av till exempel definierade ekonomiska ramar eller identifierade möjliga insatser.

Det som bedöms vara barnets bästa ska beskrivas, oavsett om vi har förutsättningar att genomföra det eller inte. Barnets bästa är en viktig princip som måste bedömas men är inte ensamt avgörande. Om vi bedömer att det inte finns möjlighet att ta ett beslut i enlighet med barnets bästa ska detta förklaras och motiveras. För att beslutet trots detta ska bli så bra som möjligt för barnet ska det beskrivas vilka kompensatoriska åtgärder som planeras.

Vid bedömningen kan det uppkomma andra faktorer som kan komma att väga tyngre än barnets bästa. Dessa kan exempelvis vara:

- **Juridiska faktorer** – såsom att vi behöver beakta andra lagar som har företräde.
- **Proportionalitetsprincipen** – vi får inte vidta mer ingripande åtgärder mot ett barn än vad som är absolut nödvändigt. Nyttan med åtgärden måste stå i rimlig proportion till den skada eller det obehag som barnet utsätts för, och konsekvenserna får inte bli oskäligt tunga för barnet att bära.

Om ett avsteg från barnets bästa görs erkänner vi att något annat än det som är bäst för barnet får styra beslutet, och att det som väger tyngre är **legitimt, viktigt, och nödvändigt**. Barnets bästa ska alltid redovisas i beslutet för att tydliggöra hur resonemanget har gått för att landa i ett motiverat beslut.

Frågor att ställa sig

- Vad bedöms vara det bästa för det här barnet i den här situationen?
- Vilka av barnets rättigheter utifrån barnkonventionen kan påverkas?
- Vad bedöms vara barnets bästa utifrån forskning, evidensbaserad kunskap, rådande nationell praxis samt vår egen beprövade erfarenhet?
- Vad tycker barnet själv är sitt bästa i denna situation?
- Vad är barnets bästa på kort och lång sikt?
- Finns det andra faktorer som behöver vägas in?
- Vilka olika handlingsalternativ finns det och vilka konsekvenser får dessa?
- Vad bedömer jag är barnets bästa och hur motiverar jag min bedömning?
- Om jag inte kan utgå från det som är bäst för barnet, vilka kompensatoriska åtgärder bör jag säkerställa för att beslutet ändå ska bli så bra som möjligt för barnet?

Dokumentation som skyddar barnets privatliv

Alla barn har rätt till skydd av sitt familjeliv och privatliv i alla situationer. Ingen har rätt att utan laglig grund ingripa i barnets familjeliv eller privatliv. När vi undersöker hur barnet har det i hemmet, i familjehemmet, på institutionen, i sina öppna insatser med mera, måste detta ske utifrån de lagar och direktiv som reglerar sådan myndighetsutövning, liksom med respekt för barnets rättigheter och integritet.

Rätten till privatliv inkluderar den fysiska miljön som barnet bor i, kommunikation med andra (inklusive rätten att föra konfidentiella samtal och få privat rådgivning) samt information om barnet som finns i olika register.

Vi ska hantera information om barn utifrån deras rätt till privatliv. Barnet och föräldrar ska:

- Känna till existensen av registrerad och dokumenterad information om barnet.
- Förstå varför sådan information bevaras och vem som kontrollerar och har tillgång till den.
- Kunna få tillgång till sådana dokument, oavsett om de har bevarats manuellt eller elektroniskt.
- Ha rätt att ställa frågor om och förtydliga innehållet i sådana dokument.

Det kan däremot finnas begränsningar och avvägningar som behöver beaktas, exempelvis mellan barnets rättigheter, sekretess och situationer där information kan bedömas skada barnet eller andra. För mer information se avsnittet som rör barnets rätt till information på sidan 24.

Frågor att ställa sig

- Hur säkerställer jag barnets privatliv och familjeliv när jag registrerar uppgifter om barnet och familjen?
- Hur informerar jag barnet om min dokumentation?
- Hur har barnet fått möjlighet att fråga om och förtydliga innehållet i dokumentationen?
- Hur får vi samsyn inom socialtjänsten i vår kommun kring vad, var och hur vi dokumenterar information om barnet/familjen?

Mer om rättigheterna

i barnkoventionen

Förbud mot diskriminering

Alla barn är lika mycket värda och har samma rätt att få sina rättigheter i barnkonventionen tillgodosedda inom socialtjänsten, utan någon form av diskriminering. Samtidigt kan ett enskilt barn eller grupper av barn ha svårt att få tillgång till sina rättigheter på grund av exempelvis ålder, kön, funktionsnedsättning, språk, bostadsort etcetera. Socialtjänsten ska bidra till att skapa likvärdiga förutsättningar och stöd som utgår från barnets individuella behov.

Att ge likvärdigt bemötande och stöd till varje barn betyder inte att ge likadant stöd till alla. Även om alla barn har samma rättigheter kan deras olika förutsättningar kräva anpassningar för att stödet ska få likvärdig effekt i deras livssituationer.

Vi ska respektera och ta hänsyn till barns ålder, kön, könsidentitet/könsuttryck, sexuella läggning, funktionsnedsättning, etnicitet, religion och trosuppfattning. Vi ska även bidra till att barn har samma förutsättningar oavsett deras språk, socioekonomiska bakgrund eller bostadsort.

Barnkonventionen poängterar att barn även riskerar att diskrimineras på grund av sina närstående, såsom föräldrar, syskon eller andra släktingar. Vårt bemötande och stöd till barn ska inte påverkas av närståendes verbala och kognitiva förmåga, utbildningsnivå, socioekonomiska status eller tidigare kontakt med oss. Likabehandling innebär att barn har rätt till likvärdigt bemötande och stöd, oavsett vem de eller deras närstående är.

Frågor att ställa sig

Hur påverkar följande individuella förutsättningar det här barnets kontakt med mig:

- Ålder och mognad
 - Kön och könsidentitet/könsuttryck
 - Sexuella läggning
 - Funktionsnedsättning
 - Etnicitet och språk
 - Religion eller trosuppfattning
 - Socioekonomisk situation
 - Postnummer
 - Närståendes påverkan
-

- Hur kan mitt bemötande och stöd påverkas av barnets kön/könsuttryck/könsidentitet?
- Vilket stöd behöver det här barnet och föräldrarna för att säkerställa likvärdiga förutsättningar jämfört med andra barn i kommunen?
- Hur vet vi om barn känner sig respekterade/diskriminerade i kontakten med socialtjänsten?
- Vad anser barn att vi behöver förändra för att ge en mer likvärdig tillgång till det vi inom socialtjänsten ska erbjuda?

Rätt till information

Barn har rätt att få tillgång till den information de behöver för att förstå den situation de befinner sig i. Det är en förutsättning för att de ska kunna förstå vad socialtjänsten kan erbjuda, men också för att på ett meningsfullt sätt kunna delta i beslut som rör dem. Det förutsätter att vi har adekvat kunskap om olika sätt att kommunicera med barn i olika åldrar, med funktionsnedsättningar, olika bakgrunder och uppväxtvillkor.

Som en del av socialtjänstens uppsökande verksamhet finns en skyldighet att ge barn anpassad information om vad socialtjänsten är, vilket stöd vi kan erbjuda och hur barn kan komma i kontakt med oss. Vi behöver även anpassa information om varför barn har kontakt med socialtjänsten, specifik information om vad som händer i deras ärende hos oss, samt hur det påverkar dennes livssituation och framtid. Information ska ges kontinuerligt under den tid barnet har kontakt med socialtjänsten.

Informationen, och sättet att förmedla den, ska vara anpassad till barnets individuella behov och situation i fråga om ålder, mognad och förutsättningar. Att

informera barn kräver därför såväl kunskap om barns utveckling som förmåga att lyssna till det enskilda barnet.

Den som har ett ansvar att förmedla information till barn har även ett ansvar att kontrollera om barnet har förstått informationen. Det är viktigt att kontinuerligt ta reda på om barnet har kunnat ta emot och förstå vad informationen innebär. Ett barn som känner sig orolig, rädd eller utsatt kan ha svårare att ta till sig information. Det ställer krav på att vi anpassar informationen och skapar ett tryggt och förtroendegivande samtal.

För många barn krävs det att vi kontinuerligt upprepar och fördjupar informationen efter hand som barnet har förstått den och är mogen att ta emot mer. Tidsbrist är inte ett giltigt skäl för att inte lyssna på barnet eller ta sig tid att förklara viktig information.

Sekretess och rätten till information

Barn gynnas av att få information när närstående har kontakt med socialtjänsten eftersom deras vardag i stor utsträckning kan vara påverkad av närståendes mående, missbruk, ekonomiska situation

eller våldsutsatthet. Ibland kan föräldrar välja att inte ge samtycke till att socialtjänsten samtalar med barnet om den närståendes situation. I sådana fall får vi inte bryta sekretessen. Samtidigt har barn rätt till information, särskilt sådan som är viktig för deras hälsa, välmående och trygghet.

I balansgången mellan sekretessen mot den vuxne och barnets rätt till information blir det viktigt att förmedla om socialtjänsten inte kan berätta något om den vuxnes

specifika situation. Däremot kan vi, när vi möter barn som redan känner till den närståendes situation (missbruk, psykisk ohälsa, skuldsanering etcetera), lyssna på vad de redan vet och fråga vilken allmän information barnet önskar få. Vi kan hänvisa till pålitliga informationsmaterial som stärker barnets kunskap, utan att riskera den vuxnes integritet. Risken är annars stor att barn på egen hand finner opålitlig information som kan öka deras oro för den närstående.

Frågor att ställa sig

- Hur når vi ut med information om socialtjänstens uppdrag och verksamhet till barn i kommunen?
- Hur önskar barn i vår kommun att nås av information om vårt uppdrag och verksamhet?
- Hur kan jag anpassa min information till barns olika behov (t.ex. ålder, funktionsnedsättning, mognad, utveckling, språk)?
- Hur informerar jag det här barnet på bästa sätt utifrån hens förutsättningar?
- Vilken information är viktig för barnet att få?
- Vilken information är viktig för verksamheten att förmedla till barnet?
- Hur gör jag avvägningar mellan å ena sidan barnets rätt till information, å andra sidan sekretess kring närståendes situation?
- Hur kontrollerar jag att barnet har förstått den information jag förmedlar?

Avvägningarna att beakta vid information till barn:

- **Barnets ålder och mognad:** Vi behöver göra en individuell bedömning av hur mycket och vilken typ av information barnet kan förstå och hantera. Ett litet barn har behov av annan information än äldre ungdomar. Behoven ändras kontinuerligt ju äldre och mognare barnet blir och kan behöva ges flera gånger under barnets uppväxt.
- **Sekretess och tystnadsplikt:** Information som rör andra individer (som föräldrar eller syskon) kan inte alltid delas med barnet om det bryter mot dessa personers sekretesskydd.
- **Information som kan skada barnet:** I vissa fall kan vi behöva begränsa information om den just nu bedöms vara direkt skadlig för barnets psykiska hälsa eller välmående.
- **Avvägning mot barnets bästa:** Även om rätten till information är central kan principen om barnets bästa i undantagsfall motivera att viss information hålls tillbaka tillfälligt, om det anses vara till barnets bästa på lång sikt. På motsvarande sätt kan vi motivera att viss information ges till ett barn om vi bedömer att det är bäst för barnet på kort och/eller lång sikt.

De bedömningar som görs kring vilken information barnet får om den aktuella situationen ska motiveras och dokumenteras.

Rätt till delaktighet och inflytande

Rätten till delaktighet och inflytande handlar om barnets rätt att bli lyssnad till och att få uttrycka sina åsikter. Vi ska ta det barnet säger på allvar och bemöta barnet som rättighetsbärare. Det innebär inte att barn ska bestämma eller att deras röst är utslagsgivande. Andra saker än det barnet anser vara viktigast kan vara avgörande för ett beslut. Däremot bidrar barnets åsikter till att vi får en förståelse för hur just det här barnet upplever situationen.

Utgångspunkten är att förutsätta att barnet med rätt stöd är i stånd att föra fram sina egna åsikter, oavsett ålder. Rätten att bli hörd gäller alla barn, även de som kan ha svårare att föra fram sina åsikter, som till exempel barn med funktionsnedsättning eller annat modersmål än svenska.

Barn kan kommunicera både verbalt och icke-verbalt kring mående, känslor, anknytning och trygghet. Om de behöver stöd eller hjälpmedel för att uttrycka sin åsikt har de rätt att få det. Det är vårt ansvar att skapa rätt förutsättningar så att barnet har möjlighet att framföra sina åsikter.

Det är inte nödvändigt att barnet har utförlig kunskap om alla aspekter av beslutet men barnet ska ha tillräcklig förståelse för att kunna bilda sig en uppfattning i frågan. För att ge goda förutsättningar för delaktighet måste vi identifiera vad det är vi önskar förstå ur barnets perspektiv relaterat till deras liv och förklara det på ett sätt som barnet förstår.

Det är vårt uppdrag att ha kunskap och kompetens för att göra barn delaktiga. Detta förutsätter en kunskap om barnets utveckling och hur det barnet uttrycker, både verbalt och icke-verbalt, kan tolkas.

Att ge alla barn möjligheten att fritt uttrycka sina åsikter i kontakten med oss innebär även att förstå att en del barn kan ha blivit påverkade av föräldrar och andra närstående. För vissa är påverkan så stark att de av respekt eller rädsla inte förmår att uttrycka sina egna åsikter. Socialtjänsten behöver därför kunskap om negativ social kontroll och hur vi skapar förutsättningar för förtroende och tillit, både med barn och deras närstående.

Delta direkt eller genom en företrädare

Delaktighet är en rättighet, inte en skyldighet. Om barnet väljer att inte göra sin röst hörd behöver vi inhämta kunskap om barnets situation på annat sätt. Relevanta företrädare att förmedla barnets perspektiv kan vara föräldrar och andra närstående. När sekretess och respekt för barnets personliga integritet tillåter det kan företrädare även omfatta personal med god insyn i hur barnet uppfattar sin situation, från exempelvis förskolan, skolan och hälso- och sjukvården.

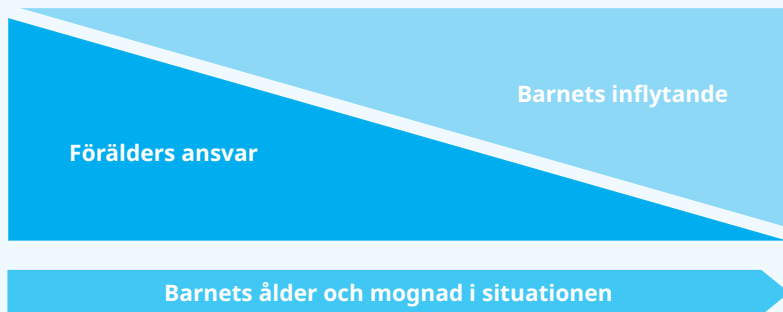
Notera att företrädare i relation till rätten till delaktighet och inflytande uteslutande ska förmedla vad de uppfattar att barnet har för åsikter. Frågor ska därför ställas utifrån hur just det här barnet upplever situationen. Det kan vara relevant att lyssna till vuxnas/professionellas bedömningar utifrån sin egen kapacitet men det ska inte förväxlas med att de företräder barnet. Det är viktigt att barnets rätt till delaktighet och inflytande inte likställs med föräldrars åsikter, särskilt i situationer där åsikter inom familjen skiljer sig åt eller om det saknas tolerans för att barnets åsikter avviker från de vuxnas.

Ålder och mognad

Rätten till delaktighet gäller för alla barn, oavsett ålder. Vi ska alltid göra dem delaktiga. Sedan är det upp till oss att, utifrån barnets ålder och mognad samt utifrån vad beslutet handlar om, avgöra vilken vikt som kan läggas vid de åsikter som barnet för fram.

Mognadsbedömningen är inte en statisk bedömning utan den ändras över tid och utifrån vad beslutet handlar om. Även om ett barn inte bedöms ha tillräcklig mognad för att ha egen bestämmanderätt i frågan kan de fortfarande ha förutsättningar att påverka vissa delar av beslutet. Utgångspunkten är att ge barn lagom ansvar för sitt inflytande på beslutet; de ska varken få för mycket eller för lite inflytande utifrån sin mognad i den aktuella situationen.

Socialtjänstlagen definierar i vilka sammanhang föräldrar behöver samtycka till insatser för att tillgodose barnets personliga behov. För barn under 12 år krävs föräldrars samtycke. För barn som fyllt 12 år kan barnet samtycka utan föräldrarna om det bedöms lämpligt. Barn som har fyllt 15 år kan begära och samtycka till insatser även utan individuell behovsprövning.

Ökande inflytande med stigande ålder och mognad

Barnet ska med stigande ålder och mognad ges mer inflytande över beslut som påverkar dem. Den ständigt pågående utvecklingen innebär att barnet får en växande självständighet i förhållande till sina föräldrar. I ena änden av figuren ovan har föräldern ansvar och inflytande, exempelvis för de yngsta barnen eller barn med grav funktionsnedsättning. Här deltar barnet icke-verbalt och vi avläser trygghet, anknytning och mående.

I den andra änden av figuren har barnet tillräcklig ålder och mognad och därmed rätt till självbestämmande. Det finns ingen automatisk koppling till en viss fysisk ålder och självbestämmande utan det är situationen som avgör vilken mognad som krävs, och i vilken utsträckning vi ska

hitta en balans mellan förälders ansvar och barnets inflytande.

Notera att i situationer där barn växer upp med negativ social kontroll är det vanligt att kontrollen och inflytandet från föräldrar ökar ju äldre barnet blir, samtidigt som barnets möjlighet till inflytande minskar i samma takt. En sådan kontroll är inte förenlig med barnkonventionens syn på ålder och mognad i artikel 5 och 12.

Delaktighet för barn som närstående

Närstående är en person som barnet anser sig ha en relation till. Närståendebegreppet är mer omfattande än *anhörig* som syftar till en person inom familjen eller bland de närmaste släktingarna. Barns rätt till delaktighet omfattas även

i de situationer socialtjänsten ger stöd och insatser till närstående. Ju större inverkan vårt arbete får för barnet, desto viktigare att de som närstående ges möjlighet till delaktighet och inflytande.

Det är inte ovanligt att barn med närstående som har kontakt med socialtjänsten tar extra stort ansvar för vuxna, syskon och sig själv jämfört med andra barn. Det är viktigt att uppmärksamma dessa barns

utsatthet och risker för att förebygga och minimera skadliga effekter på hälsa, skolnärvaro, skolresultat, daglig omsorg och trygghet.

I alla kontakter med vuxna behöver vi därför föra barnen på tal och motivera föräldrar att samtycka till att barnet ges möjlighet att i samtal med oss belysa hur de påverkas av den närståendes situation.

Frågor att ställa sig

- På vilket sätt har jag gett det här barnet reell möjlighet till delaktighet och inflytande?
- Hur säkerställer jag att barn med icke-verbal eller begränsad kommunikation får sina åsikter beaktade?
- Hur har jag säkerställt att jag har pratat med barnet om rätt saker?
- Har jag frågat vad barnet har för frågor eller funderingar kopplat till ärendet?
- Vilka åsikter har barnet uttryckt som jag behöver beakta för att ta ett beslut utifrån barnets bästa?
- Vilken vikt kan barnets åsikter få i beslutet, med beaktan av barnets ålder och mognad?
- Hur tar jag hänsyn till barnets åsikter och förslag och agerar utifrån dessa?
- Hur påverkar föräldrar (och andra närstående) barnets möjlighet till delaktighet och inflytande?
- Hur ger jag barnet feedback om i vilken utsträckning hänsyn har tagits till dess åsikter och hur säkerställer jag att barnet har förstått beslutet?
- Hur säkerställer jag att närstående barn får möjlighet att föra fram sina åsikter?
- Vilka synpunkter har barnet själv på delaktigheten?

Nio förutsättningar för barnets delaktighet

Barnrättsperspektivet vid barnets delaktighet omfattar både situationer där vuxna är drivande och sammanhang där barn själva initierar samtal.

1. Personalens kunskap och kompetens

Ett barnrättsperspektiv på barnets delaktighet kräver att personal har kunskap och kompetens för att kunna anpassa delaktighetsmetoder och samtalsnivå utifrån varje barns individuella förutsättningar. Det krävs även kunskap och kompetens för att objektivt lyfta fram och synliggöra barnets åsikter och ställningstaganden i beslut som fattas.

Vad kan vi behöva mer kunskap och kompetens om för att göra alla barn delaktiga?

2. Transparent och informativt

Barnet måste få fullständig och anpassad information kring syftet med barnets medverkan, hur deltagandet ska genomföras och vilka konsekvenser det barnet säger kan få i den aktuella situationen. Barnet behöver även ha kunskap om sina rättigheter i situationen.

Förstår barnet varför mötet sker och vilka rättigheter barnet har?

3. Frivilligt

Barnet ska aldrig tvingas att uttrycka åsikter mot sin vilja och ska få information om att det är okej att avsluta sitt deltagande när barnet vill.

Vill barnet dela med sig av sina åsikter?

4. Barnanpassad lokal

Försök hitta en så lugn, trygg och barnanpassad plats som möjligt att vara på.

Är den plats vi träffas på lämplig för barnet?

5. Barnanpassad delaktighet

Delaktighetsmetoder ska anpassas till barns olika förmågor och förutsättningar. Det kan behövas olika typer av samtalsstöd som bildstöd, talarmattor och hjälpmedel. Barnets specifika förutsättningar ska beaktas för att finna bästa sätt att skapa delaktighet och förtroende.

Har barnet fått rätt stöd för att kunna föra fram sina åsikter?

6. Respektfullt

Barnets åsikter ska mötas med respekt och bli tagna på allvar. Delaktigheten får inte bli symbolisk där barnet blir passiv mottagare av information. Vi lyssnar aktivt på det barnet berättar, är genuint intresserade och ställer relevanta öppna följdfrågor. Vi använder ord och begrepp som barnet själv använder och förstår. Vi kollar med barnet att vi har förstått, till exempel genom att återberätta med barnets egna ord.

Känner barnet att vi förstår vad som är viktigt för barnet?

7. Relevant

Barn ska ges möjlighet att använda sig av sina erfarenheter, kunskaper och färdigheter för att uttrycka sina åsikter om frågor som har verklig relevans i deras liv. De är experter på sin livssituation och utrymme måste skapas för att de ska kunna lyfta fram möjligheter och utmaningar som de själva anser är relevanta och viktiga i situationen.

Har vi pratat om rätt saker?

8. Säkert och riskmedvetet

Att uttrycka åsikter kan innebära risker. Vi ska skydda barnet *i* delaktighet, inte *från* delaktighet. Vi måste vidta alla åtgärder för att minimera risken att barnet drabbas av negativa konsekvenser av sitt deltagande. Detta är speciellt viktigt i situationer där föräldrar motsätter sig att barnet pratar med socialtjänsten eller försöker kontrollera det som får diskuteras. Barn ska få information om sin rätt till skydd och de ska veta vart de ska vända sig för att få hjälp om det behövs. De ska få möjlighet att, med stöd, delta i arbetet med riskbedömning.

Behöver vi skydda barnet på något sätt, baserat på vad som framkommit i samtalet?

9. Återkoppling

Barn har rätt att få tydlig återkoppling och feedback kring sin medverkan i processer för delaktighet och inflytande, och kring vilken betydelse deras medverkan har haft. Vid behov ska möjlighet ges att ifrågasätta och påverka resultaten.

Hur har barnet fått återkoppling om hur barnets åsikter har beaktats?

Rätt till ett värdigt liv

I barnkonventionen är barnets fort-löpande utveckling ett nyckelkoncept. Utgångspunkten är att barn befinner sig i en kontinuerlig mognadsprocess varför bemötande och stöd måste förändras över tid för att möta deras (ständigt nya) behov genom hela barndomen. Alla barn kan därför behöva någon form av anpassning av information, metod för delaktighet eller hur möten genomförs.

Barns och ungas utveckling, hälsa och välmående

Rätten till bästa möjliga hälsa utgår från att barn har rätt att växa upp under förhållanden som främjar deras utveckling såväl som deras fysiska, psykiska och sexuella hälsa. Alla barn har rätt till likvärdiga förutsättningar att få stöd, vård och behandling, men även skydd från skadliga sedvänjor som könsstämpning av flickor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Stöd, behandling och insatser ska utgå från varje barns individuella behov och påbörjas så tidigt som möjligt för att undvika att hälso-problem eskalerar.

Även föräldrars (o)förmåga att tillgodose barnets behov av omvårdnad och vård är viktigt att väga in när vi bedömer situationen runt barnets hälsa och välmående.

Om barn har varit med om något traumatiskt har de rätt att få stöd för att hantera det som inträffat. Det kan exempelvis handla om våld, övergrepp, vanvård, försummelse eller gängrelaterade våldsupplevelser. Det kan även vara upplevelser av flykt och krig. Barn har i sådana situationer rätt till fysisk och psykisk rehabilitering av kvalificerade professionella med kompetens att möta barnets specifika behov. Varje barns särskilda omständigheter måste beaktas, speciellt utifrån att barn kan ha upplevt förluster, trauman och våld. Det är viktigt att de får tillgång till rehabilitering och återhämtning som är gynnsam för deras fortsatta utveckling och hälsa, i nära anslutning till det inträffade traumat.

Barn har rätt till vila och lek som en viktig del av deras utveckling och välmående. Andrum och återhämtning från dagens olika aktiviteter ger en balans till förskola/skola, fritidsaktiviteter, sysslor i hemmet och andra åtaganden. Behoven av återhämtning och sömn varierar med åldern och barnets livssituation. Genom leken lär sig barn många sociala färdigheter som exempelvis förhandling, självkontroll och att dela med sig. Lek är viktig för barnets fysiska och psykiska hälsa och leken förändras med ålder och mognad.

Frågor att ställa sig

- Vad är viktigt för det här barnets rätt till god hälsa och välmående:
 - Säkerställa bibehållen eller ökad hälsa och välmående
 - Säkerställa balans mellan förskola/skola, fritidsaktiviteter, lek, sysslor, vila och återhämtning
 - Säkerställa goda förutsättningar för vila och lek
 - Säkerställa behov av stöd, vård och behandling för fysisk och psykisk (o)hälsa
 - Säkerställa behov av rehabilitering utifrån barnets upplevelser av våld, övergrepp, vanvård, försummelse, flykt eller andra traumatiska upplevelser
- Vad tycker barnet själv är viktigt för sin hälsa och sitt välmående?
- Hur påverkar föräldrarna (och andra närstående) det här barnets rätt till god hälsa och välmående?
- Vilket stöd behöver det här barnet och föräldrarna för att säkerställa goda förutsättningar för barnets utveckling, hälsa och välmående?
- Vem behöver jag samverka med för att få till ett stöd till barnet /familjen utifrån rätten till utveckling, god hälsa och välmående?

Förskola och skola

Alla barn har likvärdig rätt till utbildning, med början redan i förskolan. Detta kan utmanas av olika orsaker som exempelvis föräldrarnas inställning till förskola/skola, barnets funktionsnedsättning, fysisk eller psykisk ohälsa, problematisk skolnärvaro, mobbning, missbruk, kriminalitet eller oklar legal status i Sverige. Det kan även handla om utmanande situationer i samband med omhändertagande eller att placerade barns skolgång hamnat i skymundan för hanteringen av mer angelägna problem.

Vi har ett särskilt ansvar att upptäcka, skydda och stötta de barn som på grund av negativ social kontroll inte tillåts gå i förskolan/skolan, eller som riskerar att tas till utlandet för uppfostringsresor eller tidiga äktenskap.

Vi ska i samverkan med familjen, förskolan/skolan och hälso- och sjukvården bidra till att skapa gynnsamma förutsättningar för att barn med problematisk skolnärvaro återgår till sin utbildning så snart som möjligt.

Frågor att ställa sig

- Vad behöver det här barnet för stöd för att klara av att gå i förskolan eller skolan?
- Vilket stöd vill barnet själv ha för att klara av att gå i förskolan eller skolan?
- Hur påverkar föräldrarna (och andra närstående) det här barnets förutsättningar för att närvara i förskolan/skolan samt klara av sin utbildning?
- Vem behöver jag samverka med för att få till ett stöd utifrån barnets rätt till utbildning?

Kultur och fritid

Barn har rätt till en meningsfull fritid med kultur- och fritidsaktiviteter. De har även rätt till tid där de fritt kan bestämma vad de ska sysselsätta sig med, som inte upp-
tas av läxor, sysslor i hemmet och andra åtaganden. Fritidsaktiviteter ska vara anpassade till barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar, samt vara för barnets eget nöjes skull. Barn har rätt att både ha tillgång till kultur och konstnärliga aktiviteter, och att själva utföra dem, anpassat till deras ålder och mognad, för sitt eget nöjes skull.

Vi stärker barnets rättigheter genom att uppmärksamma barn som har svårt att få rätten till kultur och fritid tillgodosedd. Det kan handla om barn som lever i ekonomisk utsatthet, omhändertagna barn och familjehemsplacerade barn, barn utan bostad, barn med funktionsnedsättning samt barn som är på flykt eller i asylprocessen.

Vid beslut om ekonomiskt bistånd ska särskild hänsyn tas till barnets förutsättningar för en meningsfull fritid.

Frågor att ställa sig

- Vad behöver det här barnet för stöd för meningsfulla fritidsaktiviteter och tillgång till kultur?
- Vad vill barnet själv ha för stöd kring fritidsaktiviteter och tillgång till kultur?
- Hur påverkar föräldrarna (och andra närstående) det här barnets förutsättningar för meningsfulla fritidsaktiviteter och tillgång till kultur?
- Vem behöver jag samverka med för att få till ett stöd utifrån barnets rätt till meningsfulla fritidsaktiviteter och tillgång till kultur?

Barn och unga med funktionsnedsättningar

Barnets rättigheter ska uppfyllas i sin helhet för alla barn, inklusive barn med funktionsnedsättningar. De är rättighetsbärande individer som genom vårt stöd ges förutsättningar att leva ett fullvärdigt och värdigt liv som främjar deras självförtroende och möjliggör deras aktiva deltagande i samhället.

Vi ska anpassa vår information och våra metoder för delaktighet så att barn med funktionsnedsättningar fullt ut får sina rättigheter respekterade, på samma sätt som andra barn.

Det är barnets behov som styr vilket stöd och vilka hjälpmedel som behövs för att underlätta kommunikationen med oss. Vi behöver inhämta kunskap om hur funktionsnedsättningen inverkar på barnets rätt till kommunikation, utveckling, utbildning, socialt umgänge, fritid, daglig omsorg och trygghet.

Vi ska se till att barn med funktionsnedsättning har tillgång till den omsorg och det stöd de behöver, även för att uppfylla andra rättigheter som utveckling, utbildning, hälso- och sjukvård, rehabilitering, rekreation och förberedelser för arbetslivet.

Frågor att ställa sig

- Hur ser jag till att få den kompetens som behövs för att tillgodose de rättigheter barn med funktionsnedsättning har i kontakten med socialtjänsten?
- Hur behöver jag anpassa information så att just detta barn med funktionsnedsättning förstår och kan delta?
- Vilket stöd eller hjälpmedel behöver detta barn med funktionsnedsättning för att kunna kommunicera sina tankar och åsikter?
- På vilket sätt tar jag hänsyn till barnets funktionsnedsättning i information, metod för delaktighet, hur mötet genomförs samt i det stöd vi ger?
- Hur säkerställer jag att barnet har förstått den information som jag gett?
- Hur har jag tagit hänsyn till de behov detta barn med funktionsnedsättning har för att leva ett fullvärdigt och värdigt liv, som andra barn?
- Vad anser detta barn med funktionsnedsättning är viktigt för att kunna leva ett fullvärdigt och värdigt liv, som andra barn?

Rätt till trygghet och säkerhet

Barn har en fundamental rätt till liv och överlevnad, vilket handlar om att beakta barnets rätt till fysisk och psykisk hälsa, undvika barnolycksfall samt förebygga riskfaktorer såsom suicidrisk, missbruk, vanvård, försummelse, våldutsatthet och kriminalitet.

Socialtjänsten ska tillsammans med familjen, förskolan, skolan, hälso- och sjukvården, polisen och frivilligsektorn arbeta främjande och förebyggande för att minska riskfaktorer i barns vardag.

Barn har rätt att växa upp i en miljö fri från våld och övergrepp, såväl i hemmet som i förskolan och skolan samt i det offentliga och digitala rummet. De ska skyddas mot vanvård och försummelse från deras omsorgsgivare, oavsett om det är föräldrar eller olika former av samhällets alternativa omsorg.

Föräldrar och andra omsorgsgivare får aldrig utsätta barnet för aga, våld eller kränkningar. Det ligger i deras ansvar att skydda barnet från alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld och övergrepp. De ska avstå från att använda uppfostringsmetoder och bestraffningar som

förringar, förödmjukar, skuldbelägger, hotar, skrämmer eller förlöjligar barnet.

Vi har ett ansvar att säkerställa att barnets hemmiljö är gynnsam för barnets hälsa och utveckling. Det handlar bland annat om att skydda barnet från skadliga levnadsvanor som missbruk av alkohol och droger, skadligt sexuellt beteende, liksom skadligt bruk av spel, internet och annan teknik.

Utifrån barnets rätt till såväl skydd från våld som bästa möjliga hälsa och förutsättningar för barnets utveckling ska vi förebygga, upptäcka och agera när barnet riskerar att utsättas för skadliga sedvänjor som till exempel könsstympning av flickor och tidiga äktenskap. Barnet ska även skyddas mot begränsningar i vardagen såsom hedersrelaterat förtryck och våld samt skyddas från att dras in i kriminalitet. Samverkan med förskola, skola och hälso- och sjukvård är av största vikt.

Barn som misstänks, åtalas för eller som har befunnits skyldigt till brott ska behandlas på ett respektfullt och värdigt sätt som främjar barnets känsla av värde, stärker barnets respekt för andras

mänskliga rättigheter och grundläggande friheter samt som tar hänsyn till barnets ålder och behov. Barn ska skyddas mot grym, förnedrande och omänsklig behandling eller bestraffning i alla delar av rättsväsendet.

Vi ska arbeta förebyggande samt främja att barn som befunnit sig inom rättsväsendet återanpassas till och tar på sig en konstruktiv roll i samhället.

Frågor att ställa sig

- Vad anser barn i kommunen vara otryggt och hur kan vi arbeta för att alla barn upplever trygghet och säkerhet?
- Hur definierar barnet trygghet och säkerhet? Skiljer det sig från hur jag ser på det?
- Hur påverkas min bedömning av barnets trygghet och säkerhet av barnets kön, ålder, socioekonomiska bakgrund och postnummer?
- Har jag på ett tydligt och lämpligt sätt frågat om detta barn är, eller riskerar att bli, utsatt för:
 - Våld eller övergrepp i hemmet, på förskolan/skolan eller i offentlig miljö
 - Vanvård eller försummelse i hemmet
 - Påverkan av kriminella grupper eller brottsliga handlingar
 - Trakasserier eller kränkningar i digitala miljöer
 - Skadliga levnadsvanor (missbruk av alkohol, droger, sexualiserade handlingar, spel etc.)
 - Skadliga sedvänjor (könsstympning, tidiga äktenskap, hedersrelaterat våld och förtryck)
- Hur påverkar föräldrarna och närstående barnets förutsättningar för att växa upp i trygghet?
- Vilket stöd behöver barnet och föräldrarna för att säkerställa en trygg uppväxt?
- Vad har detta barn för tankar och upplevelser om sin trygghet och säkerhet?

Föräldrars rättigheter

och skyldigheter

Rätt till omvårdnad och daglig omsorg

Rätten till omvårdnad och daglig omsorg innebär bland annat rätt till goda levnadsvillkor för alla barn. Social trygghet och skälig levnadsstandard i barnkonventionen handlar om en helhetssyn på barnets rätt till goda förutsättningar för sin utveckling, sin uppväxt, sitt välmående och ett värdigt liv.

Föräldrar är ansvariga för barnets utveckling och levnadsvillkor inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser. Socialtjänsten har i sin tur ett ansvar att stödja föräldrarna i sina åtaganden för barnet.

Centralt är att barnet har tillräckligt med näringsrik mat för sin utveckling, kläder anpassade efter årstid och storlek samt ett säkert och värdigt boende med fungerande sanitetslösningar, värme och rent vatten. Särskild hänsyn ska tas till barnets bästa i de situationer då barn riskerar att bli hemlösa, för att undvika ofrivilliga flyttningar och en osäker boendesituation. Det är i detta sammanhang viktigt med stabilitet och kontinuitet i barnets relation till förskola, skola och kamratgrupp. Rätten till ett värdigt liv inkluderar att barn har förutsättningar för meningsfulla fritids- och kulturaktiviteter, även i socioekonomiskt utsatta situationer.

Ibland behöver vi se till hela familjens förutsättningar för att kunna förverkliga och trygga barnets rätt till en skälig levnadsstandard, en trygg uppväxt och ett värdigt liv. I vissa situationer är det bästa sättet att förverkliga barnets rättigheter att ge stöd till föräldrar.

Utgångspunkten i barnkonventionen är att barn har rätt till sina föräldrar. Detta förutsätter att det är förenligt med barnets bästa, ger goda förutsättningar för barnets utveckling, välmående och ett värdigt liv samt skyddar barnet mot våld och övergrepp. Grundtanken är att barn inte ska skiljas från sina föräldrar mot deras vilja utom när det är nödvändigt för deras bästa. Barnet ska i möjligaste mån skyddas och ges förutsättningar att bo kvar i sin familj, med stöd från bland annat socialtjänsten. Samtidigt har vi ett ansvar att skydda barn från föräldrar som till exempel utsätter barnet för vanvård, försummelse, våld eller övergrepp.

Fokus ska ligga på barnets rätt till sina föräldrar, utifrån barnets bästa, inte på föräldrars rätt till sina barn. Det är barnets rättigheter, skydd och behov som ska stå i centrum i alla frågor som rör vårdnad och umgänge.

Det är inte förenligt med barnkonventionen att barn omhändertas och fråntas rätten till sina föräldrar om detta kan

undvikas med rätt stöd till familjen. När det är nödvändigt för barnets bästa att barnet skiljs från sina föräldrar ska det ske på ett rättssäkert sätt utifrån gällande lagstiftning, där alla barn ska behandlas lika inför lagen, utan diskriminering.

Det vi kan uppleva som en utsatt familjesituation kan för barnet och föräldrarna vara vardag. Om det inte föreligger omedelbar risk för barnets hälsa och säkerhet, men ett omhändertagande övervägs,

ska det vara klarlagt att inget annat alternativ än åtskiljande från föräldrarna kan tillgodose barnets bästa.

I en bedömning av barnets hela familjesituation väger vi risk- och skyddsfaktorer mot varandra, där barnets bästa ska väga tyngst och beaktas på både kort och lång sikt. Att lyssna till barnet och att försäkra sig om att barnet förstått är mycket viktigt i dessa situationer.

Frågor att ställa sig

- Hur har jag informerat barnet om situationen och alternativen?
- Hur beaktar jag barnets perspektiv när jag primärt ger stöd och insatser till föräldrarna?
- Vilket stöd behöver det här barnet och föräldrarna för att säkerställa goda förutsättningar för:
 - omvårdnad och daglig omsorg?
 - tillräcklig och näringsriktig mat, kläder och utrustning?
 - värdigt och kontinuerligt boende?
- Hur beaktar jag, i frågor som rör omvårdnad och umgänge med föräldrar, barnets rätt till sina föräldrar i relation till rätten att skyddas från att fara illa?
- Hur motiverar jag barnets bästa om min bedömning avviker från barnets uttryckliga önskan?
- Hur har jag bedömt barnets bästa på både kort och lång sikt när jag ger stöd och insatser till föräldrarna?
- Vem behöver jag samverka med för att få till ett stöd till hela familjen utifrån barnets rätt till omvårdnad, skälig levnadsstandard ett värdigt liv?
- Vad tycker barnet att föräldrarna behöver hjälp och stöd med?

Föräldrars ansvar

Föräldrar är huvudansvariga för sitt barn och har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran, utveckling, välmående, skydd och goda uppväxtvillkor. De ska bevaka och säkerställa barnets rättigheter gentemot till exempel förskolan/skolan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

I föräldrarnas ansvar för barnet ingår att fatta viktiga beslut med respekt för principen om barnets bästa och barnets fortlöpande utveckling av sin förmåga och mognad. Den fortlöpande utvecklingen handlar om barnets växande självständighet i förhållande till sina föräldrar. Föräldrarna har även ett ansvar att inte kräva eller förvänta sig något av barnet som är orimligt i förhållande till hur långt barnet har kommit i sin utveckling.

Ju mer barnet vet, har upplevt och förstår desto mer måste föräldrarna omvandla instruktioner och vägledning till påminnelser och råd och sedan till ett utbyte på lika villkor. Föräldrar får inte begränsa barnets rätt till självbestämmande och egna uttryck. Föräldrar får inte utsätta barnet för våld eller övergrepp, vanvård eller försummelse.

Föräldrar har rätt att få det stöd de behöver för att de ska klara av sitt ansvar för barnet. De bör få stöd med barnets utveckling, uppfostran och omsorg, samt insatser för att förebygga vanvård, våld och övergrepp.

Vi har ett uppdrag att arbeta förebyggande och motiverande för att föräldrar som behöver föräldraskapsstödande insatser att ta emot sådant stöd.

Det är även viktigt att i ärenden som rör vuxna väga in hur närstående barn påverkas och lyfta fram barnets rätt till information och stöd i situationen.

Att ha kontakt med socialtjänsten kan upplevas som påfrestande och pressande. Uppfattningen och kunskapen om socialtjänstens uppdrag och roll kan vara antingen bristfällig eller färgad av dåliga erfarenheter, felaktiga rykten och missuppfattningar. Bristande kommunikation och information kan ytterligare förstärka såväl oro som misstänksamhet och vanmakt. Det är inte ovanligt att föräldrar känner misstänksamhet mot

socialtjänsten och är rädda att få sina barn omhändertagna. Vi behöver ta oron på allvar och kontinuerligt förklara vad socialtjänstens uppdrag går ut på samt arbeta på att skapa förtroendefulla relationer och tillit.

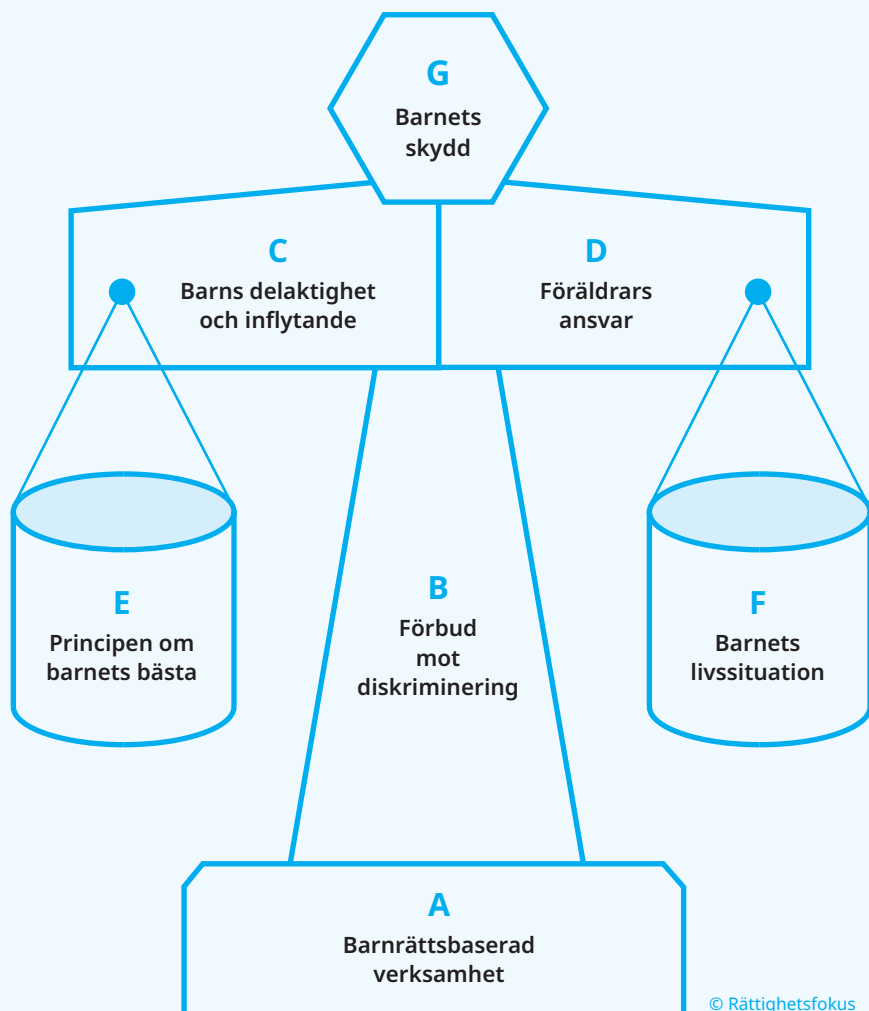
Samtidigt har vi ett ansvar att se till att de vuxnas perspektiv och upplevelser inte överskuggar barnets, vilket är lätt hänt i strävan efter samförstånd. Alliansen med föräldrarna får inte ske på bekostnad av barnets bästa och alliansen med barnet. Barn har fortsatt rätt till skydd från att fara illa, oavsett föräldrars inställning.

Frågor att ställa sig

- Hur ser de här föräldrarna på sitt ansvar att fostra och uppfostra sitt barn i relation till barnets rätt till fortlöpande utveckling och växande självständighet?
- Vilket stöd behöver de här föräldrarna för att klara av sitt föräldraansvar för barnet?
- Vilket stöd anser barnet att föräldrarna behöver för att kunna vara bra föräldrar för barnet?
- Vem behöver jag samverka med för att få till ett stöd till föräldrarna som är gynnsamt för barnets uppväxt och utveckling?
- Hur säkerställer jag att de vuxnas perspektiv inte överskuggar barnets perspektiv?

Dynamiken i

barnkonventionen

© Rättighetsfokus

Barnrättsvågen

Barnrättsvågen är en illustration av hur barns rättigheter i barnkonventionen kan samspela med varandra. Vi behöver beakta barnrättsperspektivet för att komma fram till vad som är barnets bästa i den aktuella situationen.

A.

Socialtjänsten ska vara barnrättsbaserad, art. 4 och 42

Det behövs god kunskap om barns rättigheter inom socialtjänsten. För att underlätta att alla arbetar på liknande sätt behöver verksamheten ha relevanta rutiner för att se till att barnets bästa blir bedömt och att barn får information och möjlighet att vara delaktiga i beslut som påverkar dem.

B.

Förbud mot diskriminering, art. 2

Vi tar hänsyn till barnets individuella förutsättningar för en ökad jämlikhet mellan barn. Utifrån det enskilda barnets eller grupper av barns livssituation funderar vi på hur ålder, kön, könsidentitet/könsuttryck, sexuella läggning, funktionsnedsättning, etnicitet, språk, religion,

socioekonomiska förutsättningar samt postnummer påverkar det beslut som socialtjänsten ska fatta. Socialtjänsten ska bidra till att alla barn får likvärdiga förutsättningar i sina liv, vilket kan innebära att olika barn behöver olika insatser och stöd för att det ska bli jämlikt.

C.

Vi gör barn delaktiga i frågor som rör dem, art. 12

För att säkerställa delaktigheten ger vi barn (anpassad) information. Vi lyssnar på barnets (verbala/icke-verbala) åsikter i frågan. Barns åsikter får inflytande på beslutet utifrån deras ålder och mognad och beroende på vad beslutet handlar om. I en del fall, när barn inte kan/vill medverka, kan vi hämta in deras åsikter från andra personer med god insyn i vad barnet tycker.

D.

Vi tar hänsyn till föräldrars ansvar för barnet, art. 5 och 18

Vi väger barnets åsikter mot föräldrars åsikter. Vi är uppmärksamma på att vuxenperspektivet inte tar över barnperspektivet och att barn inte påverkas negativt av restriktiva eller kontrollerande föräldrar. Vi respekterar föräldrars ansvar för sitt barn samtidigt som vi ser barnet som rättighetsbärare. Vi stöttar föräldrar i deras föräldraskap.

E.

Vi bedömer barnets bästa, art. 3

Vi vet vad vi får lov att göra enligt lagen och nationella styrdokument. Vi beaktar forskning, evidens och vår egen beprövade erfarenhet innan vi slutligen överväger, motiverar och bedömer vad som blir bäst för barnet – på kort och lång sikt.

F.

Vi ser till barnets hela livssituation och relevanta rättigheter, art. 6 och övriga rättigheter

Vi identifierar vad som är viktigt för barnets rätt till liv, överlevnad och goda förutsättningar för sin utveckling. Vi beaktar rätten till goda uppväxtvillkor, utbildning, fritidsaktiviteter och bästa möjliga hälsa. Vi uppmärksammar och stöttar behov av att samverka med förskola, skola, hälso- och sjukvård, polis eller frivilligsamhället.

G.

Vi uppmärksammar om barnet behöver skydd från att fara illa, art. 11, 19, 32–40

Vi ser om det i den rådande situationen finns hot, vanvård, försummelse, mobbning, våld, sexuella övergrepp, hedersrelaterat våld och förtryck eller annat som bidrar till att barnet far illa och är i behov av skydd. Vi ser till att våra beslut inte riskerar att barnet kan fara illa.

Barnrättsprinciperna i tre olika situationer

För att illustrera hur barnrättsvågen kan synliggöra dynamiken i barnkonventionen används tre olika scenarion: beslut kring umgänge för barn i skyddat boende, planeringsarbete för brottsförebyggande åtgärder samt beslut om ekonomiskt bistånd för hyresskulder.

Umgänge för barn i skyddat boende	Planera brottsförebyggande åtgärder	Ekonomiskt bistånd för hyresskulder
Sammanfattning Barnet befinner sig i ett skyddat boende tillsammans med mamman. Pappan har dömts för hot mot mamman. Frågan rör om barnet ska ha umgänge med pappan.	Sammanfattning I en stadsdel med hög skolfrånvaro och ökande brottslighet ska brottsförebyggande åtgärder planeras tillsammans med skolan och närområdespolisen.	Sammanfattning En förälder med lättare kognitiv funktionsnedsättning har än en gång hamnat efter med hyran på grund av svårigheter att hantera sin ekonomi och hotas nu av vräkning.
A. Vi har god kunskap om barnets rättigheter. Vi vet hur vi gör en bedömning av barnets bästa som inkluderar trygghet och säkerhet vid våld inom familjen.	A. Vi har god kunskap om barnets rättigheter. Vi vet hur vi ska få med barnets rättigheter i de brottsförebyggande åtgärderna.	A. Vi har god kunskap om barnets rättigheter. Vi vet hur vi får med barnrättsperspektivet i bedömning kring ekonomiskt stöd.
B. Vi väger in barnets ålder, kön, eventuell funktionsnedsättning, etnicitet, språk och andra relevanta individuella förutsättningar när vi överväger umgänge med pappan.	B. Vi har koll på områdets sammansättning av barns olika åldrar, etnicitet, språk, socioekonomiska förutsättningar, religion, funktionsnedsättning och annat som är relevant att beakta när vi planerar för brottsförebyggande åtgärder.	B. Vi beaktar hur barnet påverkas av hyresskulden och risken att vräkas, i relation till barnets ålder, kön, funktionsnedsättning, etnicitet, socioekonomiska förutsättningar samt postnummer.

Umgänge för barn i skyddat boende	Planera brottsförebyggande åtgärder	Ekonomiskt bistånd för hyresskulder
C. Vi ger barnet möjlighet att berätta sina tankar om att träffa pappan. Vad är barnets egna önskemål, förväntningar och rädslor? Vi beaktar barnets ålder och mognad i relation till situationen när vi funderar på hur vi kan vägledas av barnets åsikter. Vi återkopplar till barnet hur vi har resonerat och beaktat barnets åsikter i beslutet.	C. Vi inhämtar barns åsikter i det relevanta området genom exempelvis enkät/workshop/möte. Deras förslag till hur området kan bli tryggare tas med i det fortsatta utvecklingsarbetet. Barn får återkoppling om vad vi vuxna uppfattat vara viktigt för barn samt hur det planerade brottsförebyggande arbetet ska genomföras.	C. Vi motiverar föräldern så att vi får samtala med barnet. Vi inhämtar barnets syn på den ekonomiska situationen, anknytning till bostadsområdet och vad en eventuell vräkning kan innebära. Vi bedömer barnets ålder och mognad i relation till situationen, när vi beaktar barnets åsikter. Vi återkopplar till barnet om hur vi har resonerat i beslutet.
D. Vi ser föräldrarnas rättigheter och skyldigheter och beaktar pappans förutsättningar för att ge barnet den omsorg och trygghet som barnet behöver. Vi överväger stöd för att öka föräldraförmåga så att barnet inte utsätts för fara.	D. Vi förstår föräldrarnas ansvar för att uppföstra och skydda sina barn. Vi inhämtar deras åsikter och förslag på hur området kan bli tryggare och hur de kan bidra. Vi bygger förtroendefulla relationer som ökar tilliten.	D. Vi förstår föräldrarnas ansvar för barnets uppväxtvillkor med tryggt boende och skälig levnadsstandard. Vi överväger sätt att öka föräldrarnas förmåga att ta sitt ansvar för barnets uppväxtvillkor.

Umgänge för barn i skyddat boende

E.

Vi vet vad vi får göra enligt lag och nationella riktlinjer kring umgängesrätten. Vi har koll på evidens och praxis i situationer där våld mot den andra föräldern har förekommit. Vi tar lärdom från tidigare erfarenheter från andra umgängesbeslut. Vi analyserar vad som blir bäst för barnet i stunden, men även på längre sikt.

F.

Vi ser till barnets hela livssituation på skyddat boende och hur avsaknad av kontakt med pappan påverkar barnet. Vi förstår att barnet har rätt till en fungerande relation med sin förälder, samtidigt som barnet har rätt att skyddas från risken att utsättas för våld. Vi kan även beakta barnets rätt till hälsa, förskola/skola, lek, vila samt fritidsaktiviteter och hur detta påverkas av kontakten med pappan/att bo på skyddat boende.

Planera brottsförebyggande åtgärder

E.

Vi vet vilka brottsförebyggande åtgärder vi får vidta enligt lag och nationella riktlinjer. Vi har koll på evidens och praxis från andra kommuner som arbetat förebyggande. Vi tar lärdom från tidigare erfarenheter från liknande förebyggande insatser. Vi analyserar vad som blir bäst för att skapa ett tryggt område för barn på kort och lång sikt.

F.

Vi förstår att många rättigheter berörs och hänger ihop i det brottsförebyggande arbetet. Det handlar bland annat om rätten till trygghet, skydd mot våldsutsatthet och hot och skydd mot missbruk. Dessutom berörs rätten till hälsa, utbildning, vila, lek, kultur och fritid av känslan av trygghet i dessa miljöer. Det brottsförebyggande arbetet behöver därför ett brett fokus på att stötta och möjliggöra alla de rättigheter som berörs.

Ekonomiskt bistånd för hyresskulder

E.

Vi vet reglerna för bidrag för hyresskulder enligt lag och nationella riktlinjer. Vi har koll på evidens och praxis i situationer där barn riskerar vräkning. Vi tar lärdom från tidigare erfarenheter från andra beslut om hyresskulder. Vi analyserar vad som blir bäst för barnet i stunden, men även på längre sikt.

F.

Vi förstår att barnets rätt till en skälig levnadsstandard inkluderar ett tryggt och värdigt boende. Barnet har även rätt till tillräckligt och näringsriktig mat, nödvändig vård, kläder anpassade efter storlek och väder samt möjligheten att ha fritidsaktiviteter. Om familjen vräks kan även rätten till utbildning, fritidsaktiviteter, sociala relationer och trygghet komma att påverkas.

Umgänge för barn i skyddat boende	Planera brottsförebyggande åtgärder	Ekonomiskt bistånd för hyresskulder
G. Vi har stort fokus på att barnet inte ska riskera att fara illa vid umgänge med pappan. Vi bedömer risker och möjligheten att ha övervakat umgänge om det behövs för att trygga barnet. Vi förstår att barnets rätt till skydd och trygghet går före rätten till umgänge, oavsett vad barnet och pappan har för åsikter.	G. Vi förstår den utsatthet och de risker/hot som kan drabba barn i områden med hög kriminalitet. Vi planerar åtgärder som ska minska utsattheten och öka förutsättningar för ett tryggt område. Vi har beredskap för att kriminella krafter kan försöka motverka de förebyggande åtgärderna.	G. Vi bedömer riskerna för att barnet har farit illa eller riskerar att fara illa. Det kan vara genom föräldrarnas vanvård, omsorgsbrist och oförmåga att hantera sin ekonomi. Det kan även handla om risker kopplade till vräkning, eventuell hemlöshet och andra sårbarheter som ökar risken runt barnet.
En samlad bedömning kommer fram till om det är förenligt med barnets bästa att umgänge med pappan sker – och i så fall på vilket sätt sådant umgänge ska genomföras.	En samlad bedömning vägleder det fortsatta förebyggandearbetet utifrån det barnrättsperspektiv som kommit fram i analysen.	En samlad bedömning kommer fram till om föräldern kan få stöd för hyreskostnaden, där påverkan på barnet vägs in. Om vräkning blir aktuellt ska socialtjänsten arbeta förebyggande för att barnets rättigheter ska tillgodoses.

När rättigheter står mot varandra

Det är inte ovanligt att socialtjänsten möter situationer där olika rättigheter står mot varandra och behöver göra ett ställningstagande kring vilka och vems rättigheter som väger tyngst i olika situationer. Det kan handla om barnets rättigheter i relation till föräldrars rättigheter, eller ett syskons rättigheter gentemot ett annat syskons rättigheter. Det kan även vara olika rättigheter för ett och samma barn som behöver vägas mot varandra, till exempel rätten till sin förälder och rätten till skydd från att fara illa.

Det finns inget facit för ställningstagande i rättighetsdilemman som gäller i alla situationer. Det är i stället de olika rättigheterna i en specifik situation som behöver vägas mot varandra. Det finns inte heller någon automatisk rangordning mellan olika rättigheter, men det finns vissa rättigheter som kan utgöra en grund för en bedömning när rättigheter står mot varandra. Det är viktigt att socialtjänsten dokumenterar vilka rättigheter som vägts mot varandra och varför vissa rättigheter bedömts väga tyngre. Sådan transparens är avgörande för rättssäkerheten.

Centrala rättigheter i socialtjänstens uppdrag

Rätten till liv och överlevnad (art. 6) är en fundamental rättighet. Det är i stort sett endast i en krissituation inom hälso- och sjukvården som det skulle kunna bli aktuellt att behöva väga ett barns rätt till liv i relation till en annan persons rätt till liv. Inom socialtjänsten bör barnets rätt till liv och överlevnad alltid få företräde framför andra rättigheter.

Rätten till skydd från att fara illa (art. 19) I de allra flesta fall ska barnets rätt till skydd ha företräde framför andra rättigheter och andra rättighetsbärare. Rättigheten är ofta överordnad, särskilt vid risk för våld, försummelse, utnyttjande eller skada. Skydd mot våld, övergrepp och försummelse väger nästan alltid tyngre än önskan om kontakt, delaktighet eller familjeliv. En bedömning ska alltid utgå ifrån barnets bästa.

Barnets bästa (art. 3) ska alltid beaktas och väga tungt. Det och rätten till skydd från att fara illa väger alltid tyngre än föräldrars ansvar vid omhändertagande och placering utanför hemmet. I andra situationer ska barnets bästa vara vägledande, men är inte på egen hand utslagsgivande. Vi ska bedöma barnets bästa oavsett om vi har förutsättningar

att genomföra det eller inte. Det vi har bedömt vara barnets bästa ska vägas mot andra viktiga perspektiv såsom rätt till skydd från att fara illa, föräldrarnas ansvar, verksamhetens förutsättningar, ekonomiska begränsningar, politiska mål med mera. Om det finns fler än ett alternativ eller en tolkning, ska vi välja den lösning som bäst tillgodoser barnets bästa. Om barnets bästa inte kan genomföras ska detta förklaras och motiveras. I sådana fall ska vi överväga kompensatoriska åtgärder för att beslutet trots detta ska bli så bra som möjligt för barnet.

Barnets rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade (art. 12) är central och ska bedömas utifrån barnets ålder och mognad samt den aktuella situationen. Om barnet bedöms ha tillräcklig mognad i situationen bör barnets åsikter väga tungt, men barnets önskan blir inte automatiskt utslagsgivande. Barnets åsikter måste vägas mot risker och långsiktiga behov.

Föräldraansvaret (art. 5 och 18) ska väga tungt, men måste alltid tolkas i ljuset av barnets bästa. Föräldraansvaret begränsas när det riskerar barnets rätt till hälsa, utveckling, integritet eller trygghet.

Checklista för

barnrättsperspektivet

Rättighet i barnkonventionen

Frågor att ställa sig

Principen om barnets bästa Atrikel 3

- Vad säger socialtjänstlagen och andra relevanta lagar om situationen?
- Vilken nationell vägledning finns det från Socialstyrelsen och andra myndigheter?
- Vilken vägledning finns det utifrån forskning och evidens?
- Vilken vägledning finns det från hur man gör i andra kommuner?
- Vilken vägledning finns det av egna tidigare erfarenheter från arbetet med barn?
- Vad bedöms vara barnets bästa på kort och lång sikt?

Förbud mot diskriminering Atrikel 2

Vilka hänsyn behöver tas till detta barns:

- ålder
- kön
- könsidentitet/könsuttryck
- sexuella läggning
- etnicitet och språk
- religion
- funktionsnedsättning
- socioekonomiska förutsättningar
- postnummer

Rätt till information Atrikel 17

- Vilken information har barnet redan fått?
- Vilken information behöver barnet fortfarande få?
- Vilken anpassning av informationen behövs med hänsyn till individuella behov?
- Vilka skyddsaspekter finns det att ta hänsyn till vid information till barnet?
- Har barnet förstått informationen?
- Vad är barnets inställning till att föräldrarna får information?

Rättighet i barnkonventionen

Frågor att ställa sig

Rätt till delaktighet och inflytande Atrikel 12

- Vad är bästa sättet att inhämta detta barns åsikter?
- Vad har detta barn för åsikter och förslag?
- Vilken vikt läggs vid barnets åsikter och förslag utifrån ålder och mognad i relation till vad det handlar om?
- Hur säkerställs att barnet kan dela sina åsikter utan påverkan av närstående?
- Är det relevant att beakta föräldrarnas inställning till barnets delaktighet och inflytande?

Rätt till ett värdigt liv Atrikel 6, 24, 28, 31

- Hur påverkas barnets fysiska och psykiska hälsa och mående?
- Hur påverkas barnets rätt till återhämtning och balans i livet?
- Hur påverkas barnets rätt till utbildning och närvaro i förskolan/skolan?
- Hur påverkas barnets rätt till meningsfull fritid?

Rätt till trygghet och säkerhet Atrikel 11, 19, 32–40

Hur säkerställs detta barns trygghet och säkerhet från:

- fysisk, psykisk, sexuell våldsutsatthet
- mobbning
- barnfridsbrott
- missbruk
- kriminalitet
- digital utsatthet
- hedersrelaterat våld och förtryck

Rätt till omvårdnad och daglig omsorg Atrikel 9, 26, 27, 31

Vilka hänsyn behöver tas till detta barns:

- boendesituation
- socioekonomiska situation
- föräldraförmåga hos vuxna runt barnet
- omvårdnad och daglig omsorg

Föräldrars ansvar Atrikel 5, 18

- Vad är föräldrarnas rättigheter och skyldigheter i ärendet?
- Finns det behov av sekretess gentemot föräldrarna till skydd för barnet?
- Vilken information har föräldrarna fått om barnet/situationen?
- Vilken information behöver föräldrarna få om barnet/situationen?
- Behöver samtycke inhämtas från föräldrarna?

Utifrån barnrättsligt beaktande av informationen ovan görs en samlad bedömning av vad som i den här situationen bedöms vara barnets bästa på kort och lång sikt.

